ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

ONA TILI DARSLARIDA XALQ OG‘ZAKI IJODIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

ЗНАЧЕНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ УСТНОГО НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА НА УРОКАХ РОДНОГО ЯЗЫКА

THE SIGNIFICANCE OF USING FOLKLORE IN MOTHER TONGUE CLASSES

Ernazarova Laylo
Samarqand davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Suvonova Malika
Samarqand davlat pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 308-guruh talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20171135

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf ona tili darslarida xalq og‘zaki ijodi (folklor) namunalaridan foydalanishning pedagogik-psixologik ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda o‘quvchilar nutqini o‘stirish, lug‘at boyligini oshirish va mantiqiy tafakkurini shakllantirishda maqol, topishmoq, ertak hamda tez aytishlarning o‘rni yoritilgan. Shuningdek, xalq og‘zaki ijodini dars jarayoniga integratsiya qilish orqali dars samaradorligini oshirish bo‘yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: xalq og‘zaki ijodi, folklor, ona tili metodikasi, nutq madaniyati, didaktik o‘yinlar, milliy tarbiya, lingvistik kompetensiya.

Аннотация

В данной статье анализируется педагогическое и психологическое значение использования образцов устного народного творчества (фольклора) на уроках родного языка в начальных классах. В исследовании освещается роль пословиц, загадок, сказок и скороговорок в развитии речи учащихся, обогащении их словарного запаса и формировании логического мышления. Также даются методические рекомендации по повышению эффективности уроков путем интеграции фольклора в учебный процесс.

Ключевые слова: устное народное творчество, фольклор, методика родного языка, культура речи, дидактические игры, национальное воспитание, лингвистическая компетенция.

Abstract

This article analyzes the pedagogical and psychological importance of using oral folk art (folklore) in primary school mother tongue lessons. The research highlights the role of proverbs, riddles, fairy tales, and tongue twisters in developing students' speech, enriching their vocabulary, and forming logical thinking. Furthermore, methodological recommendations are provided for increasing lesson effectiveness by integrating folklore into the educational process.

Keywords: folklore, oral folk art, mother tongue methodology, speech culture, didactic games, national education, linguistic competence.

Boshlang‘ich ta’lim davri bolaning til imkoniyatlari kengayadigan va dunyoqarashi shakllanadigan eng mas’uliyatli bosqichdir. Zamonaviy ta’lim talablariga ko‘ra, ona tili darslarining asosiy maqsadi faqatgina grammatik qoidalarni o‘rgatish emas, balki o‘quvchida kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish, ya’ni o‘z fikrini og‘zaki va yozma ravishda ravon bayon eta olish qobiliyatinirivojlantirishdir.

Xalq og‘zaki ijodi — millatning tafakkur xazinasi bo‘lib, u bolaning ruhiyatiga yaqinligi, sodda va jozibadorligi bilan ona tili darslarida bebaho didaktik material bo‘lib xizmat qiladi. Folklor namunalari orqali bola tilning nafosatini his qiladi, so‘zlarning ko‘chma va ko‘p ma’noliligini anglay boshlaydi.

Maqollar — ixcham shaklda katta hayotiy haqiqatlarni ifodalovchi janrdir. Ona tili darslarida maqollardan foydalanish o‘quvchining nutqini mantiqiy yakunlashga, fikrni lo'nda ifodalashga o‘rgatadi. Maqollarda uchraydigan arxaik so‘zlar yoki ko‘chma ma’noli iboralar ustida ishlash o‘quvchining so‘z boyligini keskin oshiradi. Masalan, "Otlarni guruhlash" mavzusini o‘tishda "Yaxshi otga bir qamchi, yomon otga ming qamchi" maqolini tahlil qilish ham grammatik, ham leksik tahlil uchun asos bo‘ladi.

Topishmoqlar — intellektual faollik vositasidir. Topishmoqlar darsda "muammoli vaziyat" yaratishning eng samarali usulidir. Ular o‘quvchidan predmetning belgi va xususiyatlarini qiyoslashni, sintez qilishni talab etadi. Topishmoq javobini topish jarayonida o‘quvchi o‘zi bilmagan holda so‘z turkumlari (sifat, fe’l) bilan ishlaydi. Masalan, "Oppoq qor emas, qog‘oz emas, yoziladi" (bo‘r) topishmog‘ida predmetning rangi va harakati tavsiflanadi.

Tez aytishlar nutq texnikasi shakllantirishda muhim manbadir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ko‘pincha ayrim tovushlarni talaffuz qilishda nuqsonlar yoki hayajon natijasida tutilib qolish holatlari kuzatiladi. Tez aytishlar bu muammoni bartaraf etuvchi eng yaxshi "logopedik mashq"dir.

"G‘ildirak g‘ir-g‘ir aylandi" kabi mashqlar orqali nutq apparati shakllanadi, o‘quvchi har bir tovushni aniq talaffuz qilishga odatlanadi. Bu esa yozma nutqda imloviy xatolarning kamayishiga ham xizmat qiladi.

Ertaklar — matn ustida ishlashning asosidir. Ertaklar ona tili darslarida matn ustida ishlash, gaplarni bog‘lash va syujet yaratishni o‘rgatishda asosiy manbadir. Ertakning oxirini o‘zgartirib aytish yoki qahramonlarga tavsifnoma yozish kabi topshiriqlar o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini o‘stiradi. "Zumrad va Qimmat" yoki "Ur to‘qmoq" kabi klassik namunalar orqali o‘quvchilar antiteza (ziddiyat) va epitet (sifatlash) kabi badiiy san’atlarni sodda tilda o‘rganadilar.

Xalq og‘zaki ijodini zamonaviy metodlar bilan qo‘llash darsning dinamikasini oshiradi:"Zanjir" metodida o‘quvchilar navbat bilan bir-biriga maqol aytib, musobaqalashadilar."Rasmga qarab maqol top" usulida doskadagi rasm (masalan, kitob yoki mehnat jarayoni) asosida unga mos xalq hikmatini topish. Rollarga bo‘lib o‘qish"da ertaklarni dars jarayonida kichik sahna ko‘rinishi sifatida talqin qilish nazarda tutiladi.

Xalq og‘zaki ijodi namunalari ona tili darslarini quruq grammatik qoidalar yig‘indisidan jonli, qiziqarli va ma’no bilan sug‘orilgan jarayonga aylantiradi. Ular o‘quvchining nafaqat nutqini, balki milliy o‘zligini ham shakllantiradi. Pedagog darsning har bir bosqichida — yangi mavzu bayonidan tortib, o‘tilganlarni mustahkamlashgacha — folklordan unumli foydalansa, ta’lim samaradorligi va o‘quvchilarning fanga bo‘lgan motivatsiyasi sezilarli darajada ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbek bolalar adabiyoti va adabiy jarayon. Toshkent: “Fan”, 1989.
2. Yoqubov, H. Bolalar adabiyoti sifatini ko‘taraylik. Toshkent: Sovet adabiyoti, 1936.
3. To‘xliyev, B. Adabiyot o‘qitish metodikasi. N.: 2010, – B. 474.
4. “Bolalar adabiyoti” darsligi. Toshkent: “O‘qituvchi” nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2013.
5. Ahmedov, S., Qosimov, B., Qo‘chqorov, R., Ro‘ziyev, Sh. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 5-sinflari uchun darslik. Toshkent: “Sharq”, 2020. – 272 b.
6. Rahimov, X. Asalari qirolichasi. Ertaklar (Olmon tilidan tarjima). Toshkent: Cho‘lpon, 2000. – 168 b.
7. Islomov, M. Bolalar adabiyoti va tarbiya: Nazariya va amaliyot. Toshkent: O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi Nashriyoti, 2018.
8. Karimova, S. Adabiy ertaklar va ijtimoiy tarbiya. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti, 2020.
9. Rahimov, T. Pedagogik metodlar va bolalar adabiyoti. Toshkent: Pedagogika Nashriyoti, 2019.